

Tóth, Géza¹ – Varga, Krisztina²

A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség kapcsolatának vizsgálata³

Investigating the Relationship Between Social Innovation Potential and Spatial Competitiveness

ABSZTRAKT

Jelen tanulmány együttesen vizsgálja a magyarországi települések társadalmi innovációs potenciálját és területi versenyképességét a versenyelőny és versenyhátrány szempontjából. Vizsgálatunk elsődleges fókuszja a társadalmi innovációs potenciál és a versenyelőny tényezőinek összekapcsolásán van. A települések társadalmi innovációs komplex mutatója, illetve annak egyes összetevői alapján klaszterelemzés segítségével a társadalmi innovációs potenciál országos térbeli képét elemezzük, valamint vizsgáljuk a területi egyenlőtlenségek kialakulásának társadalmi innováción alapuló lehetséges okait.

Kulcsszavak: társadalmi innovációs potenciál, területi versenyképesség, területi egyenlőtlenség, térbeli klaszter

ABSTRACT

This study jointly examines the social innovation potential and spatial competitiveness of Hungarian municipalities in terms of competitive advantage and competitive disadvantage. The primary focus of our study is on the link between the factors of social innovation potential and spatial competitive advantage. Based on the social innovation complex index of municipalities and its components, we analyse the spatial pattern of social innovation potential in the country using cluster analysis and explore the possible causes of spatial disparities based on social innovation.

Keywords: social innovation potential, competitiveness, regional differences, spatial clusters

1 DSc, Professor, University of Miskolc, Institute of World and Regional Economics 3515 Miskolc-Egyetemváros. statistical advisor, Editor-in-Chief Hungarian Central Statistical Office, 1024 Budapest Keleti Károly str 5-7., Tel: +36 30 5107231, <http://orcid.org/0000-0002-9233-1899>, E-mail: geza.toth@ksh.hu

2 PhD, Assistant Professor, University of Miskolc, Faculty of Economics, Institute of Management Sciences, 3515 Miskolc-Egyetemváros, Tel: 46/565-111-1998, <https://orcid.org/0000-0001-7112-8800>, E-mail: krisztina.varga.t@uni-miskolc.hu

3 A tanulmány a Tématerületi Kiválósági Program 2021 – Nemzeti kutatások alprogram keretében, a TKP2021-NKTA-22 azonosítási számú Creative Region III. projekt részeként, az NKFIH támogatásával valósult meg.

BEVEZETÉS

Míg korábbi társadalmi innovációval kapcsolatos kutatásaink (Varga & Tóth, 2021; Varga, 2021; Tóth & Varga, 2022) önállóan tanulmányozták a társadalmi innováció folyamatát, szintjeit, érintettjeit, valamint kapcsolatát a műszaki és technológiai innovációval, jelenlegi vizsgálatunk a társadalmi innovációs potenciál által kialakított komplex képet elemzi. A társadalmi innovációs potenciál és a versenylőny tényezőinek összekapcsolása újszerűen kívánja a verseny fogalmához kapcsolni a társadalmi jólét és jóllét növelését. Kutatásunk keretei között meghatározzuk a magyarországi települések társadalmi innovációs potenciál komplex mutatóját, valamint a mutató segítségével vizsgáljuk, hogy mennyiben kapcsolódnak a legfontosabb területi folyamatok a mutató által meghatározott képhez. Az elemzés során a területi versenyképesség és a társadalmi innovációs potenciál közötti összefüggést tárgyaljuk Magyarország települései vonatkozásában. Vizsgálataink során a településeket a társadalmi innovációs potenciál és annak összetevői alapján csoportosítjuk, valamint a K-közép klaszterezés segítségével meghatározzuk a térbeli mintázatot. Az újszerű klaszterelemzési keretek alapján a tanulmány összefoglalja azon számszaki eredményeket, amelyek Magyarország valamennyi településére vonatkozóan meghatározásra kerültek.

A társadalmi innovációs törekvések elsősorban a társadalmi problémák megoldását szolgálják, a jólét (és jóllét), valamint az életszínvonal növelésével, így a versenyképesség növelése tekintetében a fenntartható értékteremtés kapcsán vonhatók be a mérésbe.

A településszintű kezdeményezések alapja a helyi közösség mindenkori törekvése a környezetük, gazdasági helyzetük és életképességük javítására. Az információval való ellátottság, a praktikus tudás mellett azonban a helyi közösség gyakran erőforráshiányos (szakértelem, pénzügyi források, önkéntesség vonatkozásában). A társadalmi innováció a technológiai alapokon nyugvó innovációkhoz képest (Rédei, 2007) merőben más mechanizmusokon keresztül jön létre. Ezt vizsgálja az Európai Unió is, amely szerint az eltérések magyarázatát adja a társadalmi innováció három dimenziója (EC, 2013):

társadalmi innováció mint az innováció létrejöttének társadalmi folyamata: az innováció nem a hagyományos módon (pl. kutatóintézetben) jön létre, hanem a társadalom, a civil szféra részvételével,

társadalmi innováció mint a társadalmi felelősségvállalást prioráló innovatív megoldás: ahol a problémákra adott válaszok összhangban vannak a társadalmi értékekkel és normákkal, szembehe-lyezkedve a profitmaximalizáló üzleti folyamatokkal,

társadalmi innováció, amelynek fókuszában a társadalom megújítása áll: célja az attitűd és a társadalmi szerkezet megváltoztatása. Ez esetben csak azt tekintjük társadalmi innovációnak, amely társadalmi normák, értékek, kapcsolatok megváltoztatása révén valósul meg.

A társadalmi innováció fókuszában az életminőség javítását célzó intézkedések állnak (Pol-Ville, 2009; Peyton Young, 2011). A társadalmi kezdeményezések a társadalom tagjai hatására indulnak és meghatározott igények kielégítésére szerveződnek. A társadalmi kapcsolatok átalakulását követően az újszerű forgatókönyvek és megoldások az életminőség javulását eredményezik, megteremtve a közösség fejlődésének lehetőségeit is (CRISES, 2012). 2012-től kezdve a társadalmi innováció elméletek középpontjába a helyi szintű kezdeményezések és az újszerű együttműködések kerültek.

Neumeier (2012) hangsúlyozza a különböző fejlesztési programok és egyéb intézkedések katalizátor-ként való működését az elmaradott települések felzárkózási folyamataiban. Moulaert és szerzőtársai (2013) a társadalmi kezdeményezéseket úgy azonosítják, mint amelyek a társadalmi kapcsolatok és a kormányzati működés megújítását eredményezik kooperatív, részvételen alapuló megoldásaikkal. Cajiaba-Santana (2014) attitűd- és viselkedési változásokat tulajdonít a társadalmi innovációs törekvéseknek, amelyek új intézmények és struktúrák megjelenését segítik. Véleménye szerint a társadalmi innováció eredményeképpen jelentkező társadalmi átalakulás magában hordozza a társadalmi problémák megoldási lehetőségét is.

A területi versenyképesség tekintetében a cél globális területi versenyben relatíve magas jövedelmeket és foglalkoztatottságot létrehozni és fenntartani. Ezt az elképzelést az Európai Unió szakpolitikája is adaptálta (EC, 2008). A területi versenyképesség koncepciójáról és az erre ható tényezőkről számos modell jelent meg (Lengyel, 2006, 2010). A területi versenyképesség fogalma tekintetében az egyik leggyakrabban alkalmazott mutató az egy lakosra jutó GDP, illetve hazai települési szinten az egy lakosra jutó jövedelem. Mi a Nemes-Nagy József (2006) által megalkotott háromtényezős (triadikus) felbontás alábbi elvét követtük munkánkban, melyet a módszerek között ismertetünk részleteiben.

A regionális szintű különbségek mérséklése, a területi versenyképesség növelése olyan meghatározó tényezők az egyes vármegyék innovációs folyamataiban, amelyek hangsúlyos szerepe vitathatatlan. A társadalmi innováció a felzárkózás egyik lehetséges eszközeként azonosítható a leszakadó vármegyék számára is [lásd a témát okos vidékfejlesztés szemszögéből Szalai és Fabula munkájában (2021)].

A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata esetében nem azonosítható olyan korábbi vizsgálat, amely során számszerűsítésre került a társadalmi innováció területi versenyképességhez való hozzájárulása. A kérdés újszerűsége, az elemzés relevanciája miatt kutatásunk során megalapozottnak véltük azon kérdés vizsgálatát, amely a területi versenyképesség és a társadalmi innovációs potenciál közötti összefüggést vizsgálja Magyarország települései vonatkozásában.

MÓDSZEREK

Érdemesnek tartottuk megvizsgálni a területi versenyképesség és társadalmi innováció közötti kapcsolatot. Vizsgálatunkban Nemes-Nagy (2006) megközelítését, a tényezőkre bontás módszerét alkalmaztuk:

$$\frac{\text{Jövedelem}}{\text{Népesség}} = \frac{\text{Jövedelem}}{\text{Foglalkoztatottak}} * \frac{\text{Foglalkoztatottak}}{\text{Aktív korúak}} * \frac{\text{Aktív korúak}}{\text{Népesség}} \quad (1)$$

Méréseikben a jövedelem a települések személyijövedelemadó-köteles jövedelmeit, a foglalkoztatottak száma az adott évi adózók számát jelentette, aktív korúaknak a 18–59 éveseket tekintettük, míg népesség alatt az állandó lakosok számát értjük. Elemzésünkben e gondolatmenetet ültettük át a társadalmi innovációs potenciálra, illetve annak összetevőire, és a társadalmi innovációs potenciál térbeli képét komplex módon igyekeztük elemezni.

E vizsgálatban a települések besorolását a társadalmi innovációs potenciál és összevevőinek a vidéki átlaghoz viszonyított nagysága alapján készítettük el. Csoportosításunkban komplex versenyelőnyösnek tekintettük azt a települést, melynél mind a társadalmi innovációs potenciál, mind annak valamennyi összetevője nagyobb, mint a vidéki átlag. Többtényezős versenyelőnyös rendelkezik az a település, melynek a társadalmi innovációs potenciálja magasabb, mint a vidéki átlag, de annak bármelyik két összetevője vidéki átlag feletti, s egyik átlag alatti. Egytényezős versenyelőnyös az a település, melynek társadalmi innovációs potenciálja ugyan magasabb a vidéki átlagnál, de csak egy összetevője átlag feletti, s kettő átlag alatti. Komplex versenyhátrányos az a település, melynek mind a társadalmi innovációs potenciálja, mind pedig annak három összetevője vidéki átlag alatti. A versenyhátrányos további két kategóriát a fentiek analógiájára képeztük.

A területi egyenlőtlenségek mérésére a Hoover-indexet alkalmaztuk, mely a Lorenz-görbe és az átló közötti maximális függőleges távolságot (Major & Nemes-Nagy, 1999) méri.

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i| \quad (2)$$

ahol $\sum f_i = \sum x_i = 100$

Jelen esetben x_i a jövedelem, f_i pedig a népesség települések szerinti arányait jelenti. Az eredmények:

$$H_{2000} = 15,0$$

$$H_{2020} = 9,1$$

Eszerint 2000-ben a jövedelmek 15,0%-át kellett volna átcsoportosítani a települések között, hogy a népességgel azonos legyen az eloszlásuk. A magyar népességhez képest mért eltérés 2020-ra ennél alacsonyabb értéket mutatott, 9,1%-ot. Az alábbi képletben szereplő összeadásokat annak felcserélhető volta miatt a települések társadalmi innovációs potenciál szerinti területi versenyképessége alapján csoportosítjuk (Kincses, 2015):

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i| = \frac{1}{2} \left\{ \sum_{j=\text{komplex versenyelőnyös}} |x_j - f_j| + \sum_{k=\text{többtényezős versenyelőnyös}} |x_k - f_k| + \sum_{l=\text{egytényezős versenyelőnyös}} |x_l - f_l| + \sum_{m=\text{egytényezős versenyhátrányos}} |x_m - f_m| + \sum_{n=\text{többtényezős versenyhátrányos}} |x_n - f_n| + \sum_{m=\text{komplex versenyhátrányos}} |x_m - f_m| \right\} \quad (3)$$

A települések csoportosításához munkánkban az ArcGIS 10.7 Grouping Analyst modult használtuk, mellyel K-közép klaszterezést végeztünk. A K-közép klaszterezés kiválasztása könnyű értelmezhetősége, illetve a csoportok térbeli lehatárolásának céljából történt. A K-közép algoritmus minden egyes elemet ahhoz a klaszterhez sorol, amelyeknek a középpontja a legközelebb esik az adott elemhez. A csoportosítási folyamat során figyelembe vettük az adott települések társadalmi innovációs potenciálját, valamint annak input-, output- és hatáskomponensét. Számos kísérleti számítás után úgy láttuk, hogy a 4 klaszter alkalmazásával készített csoportosítás eredményeként világosan megkülönböztethető és térbelileg elkülönülő klaszterek hozhatók létre. A számítások során a legközelebbi 4 szomszéd közötti kapcsolatot tekintettük relevánsnak.

A társadalmi innováció mérését támogató indikátorrendszer kialakítása

Az innováció mérési módszertanára vonatkozó kérdések és iránymutatások (OECD, 1963; EC, 2005; Schmitz et al., 2013, Bund et al., 2015) alapján a mérési módszertan meghatározása igen eltérő módon alakult a természettudományi, műszaki innovációk és a társadalmi innovációk terén. A technikai innovációk mérésére vonatkozóan számos módszertani ajánlás született (pl. Community Innovation Survey), a társadalmi innováció mérési struktúrájának meghatározása ugyanakkor komplex feladat, amely megköveteli a technikai innovációk mérését szolgáló módszertanok kínálta lehetőségek és korlátok vizsgálatát. A társadalmi innováció mérési módszertana kezdetben a gazdasági mutatókra épült (gazdasági, munkaerő-piaci és társadalmi, politikai intézkedések vizsgálata), ugyanakkor a fogalom egyes aspektusai alapján a folyamat alapvető célja a jól(l)ét biztosítása, növelése, ami megköveteli a mérési struktúra átgondolását (Hochgerner, 2011).

A szakirodalmi áttekintés alapján kijelenthető, hogy a társadalmi innováció mérése során – a technikai innovációknál azonosított rendszerszerűségnek megfelelően – a kiindulópont az indikátorok meghatározása, és input-, output-, illetve hatásmutatóként való azonosításuk (Dawson-Daniel, 2010; Carvache-Franco et al., 2018; Neumeier, 2017; Döringer, 2017; Mulgan, 2010; Cajaiba-Santana, 2014, Kocziszky et al., 2015; Szendi, 2018; Varga, 2021). Ugyanakkor nincs egységesen elfogadott mérési módszertan a szakirodalomban (Krlev et al., 2014; Kocziszky et al., 2015; Balaton-Varga, 2017; Szendi, 2018; Varga, 2021). A mérési keretfeltételek meghatározásának főbb akadályai a kvalitatív és kvantitatív adatbázis hiánya, valamint az indikátorok lehatárolása (Schmitz et al., 2013; Bund et al., 2015; Basque Innovation Agency, 2013; Castro Spila et al., 2016; Balaton-Varga, 2017; Szendi, 2018), ami magában hordozza egy olyan indikátorrendszer meghatározásának a kihívását, amely képes a többszintű társadalmi innovációs folyamat mérésére.

A mérések során a társadalmi innovációs kezdeményezések bemeneti és kimeneti tényezői mellett a társadalomra gyakorolt hatás elemzése is hangsúlyos. Az egyes vizsgált módszerek fő célja a társadalmi innovációs potenciál meghatározása makro-, mezo- vagy mikroszinten. A hangsúly elsősorban a társadalmi innovációs potenciál mérésén van, ami azon képességek összességét jelenti, amelyek a társadalmi innovációk létrehozását segítik (Kocziszky et al., 2015; Szendi, 2018; Kleverbeck et al., 2019; Nagy-Tóth, 2019; Varga et al., 2020).

A társadalmi innovációs potenciál mérése – a területi versenyképesség szempontjából – kiemelten hangsúlyos regionális és lokális szinten. A mezo- és mikroszintű módszerek mind számítási eljárásaik, mind az alkalmazott mutatók vonatkozásában eltérőek. Ennek egyik meghatározó indoka, hogy az adott térségekben elérhető adatok köre is eltérő.

A Társadalmi Sebezhetőségi Index az Európai Unió egyik FP7-es projektjében meghatározott mutató, amely a társadalmi innováció mérését a regionális szintű kihívások vizsgálatával végzi. Castro Spila és szerzőtársai (2016) a regionális kihívások által azonosították a térségek sebezhetőségi tényezőit, amelyek értékét egy indexbe foglalták. A regionális sebezhetőség négy komponens és a hozzájuk tartozó összesen 15 indikátor alapján határozható meg.

A Regionális Társadalmi Innovációs Index az INNOBASQUE (Baszk Innovációs Ügynökség) által vezetett pilot kutatási projekt során meghatározott mutató. A RESINDEX három alindexében

az egyes képességek, tényezők vonatkozásában meghatározhatók azon indikátorok (összesen 18 db), amelyek a regionális társadalmi innováció mérését támogatják.

A mikroszintű, települések esetében meghatározott társadalmi innovációs potenciál mérésére vonatkozó módszerek száma alacsony, jelentőségük azonban felértékelődött az elmúlt időszakban. A mikroszintű módszerrel szemben elvárás, hogy azonosítsa és értékelje a társadalmi innováció alapfeltételeit (szükséges tényezőit) és képességeit, vagyis a társadalmi innovációs potenciált. Az IndiSI projekt a mikroszintű társadalmi innováció mérése érdekében a Rajna-Ruhr-vidék területén öt tematikus csoport alapján meghatározott indikátorok (formális struktúra, döntéshozatali folyamatok, társadalmi innovativitás, üzleti modell és kontextus mutatói) tesztelését tervezi (Kleverbeck et al., 2019), ugyanakkor konkrét számítási eredmények egyelőre nem születtek, a projekt adatgyűjtési szakaszban van. Bund és szerzőtársai (2013) a társadalmi innovációs folyamat összefüggéseinek elemzését követően azonosították azon dimenziókat, amelyek az országos szintű mérésekből levezetve helyi szinten vizsgálják a szervezetek társadalmi innovációs képességét.

Kiindulásként a vállalkozói aktivitás, a társadalmi innovációs keretfeltételek (erőforrások, intézmények, politika, társadalmi légkör) és a területspecifikus (oktatás, egészségügy, foglalkoztatás, lakhatás, társadalmi tőke és hálózatok, politikai részvétel, környezet) pillérek dimenzióit határozták meg, amelyhez potenciális indikátorokat kapcsoltak. Ezen indikátorok kiválasztása esetében hangsúlyos szempont az adatok elérhetősége, ami jelen esetben az önkormányzati adatbázisok és esettanulmányok használatát jelenti. A tanulmány alapján nem készült konkrét számítás, ugyanakkor a szerzők a kutatás további irányaként megjelölik, hogy a javasolt indikátorok alapján érdemes elkészíteni az egyes területi egységek (települések) társadalmi innovációs vizsgálatát önkormányzati esettanulmányok segítségével.

Szendi (2018) az országos és regionális szintű mérési módszerekből levezetve, valamint a települési szinten elérhető adatok figyelembevételével meghatározza a települési társadalmi innovációs potenciált. Gazdasági, társadalmi, valamint kultúra és attitűd tényezők mentén összesen 14 indikátort von be a vizsgálatba. A gazdasági tényezők esetében – többek között – a civil szervezetek és vállalkozások száma jelenik meg indikátorként, a társadalmi tényezőnél mutatóként jelentkeznek az iskolai végzettség vagy a munkanélküliségi ráta, míg a kultúra és attitűd esetében a kulturális rendezvények száma.

A társadalmi innováció mérési módszertana a különböző szinteken eltérő mutatók használatára épül. A különböző szintű folyamatok mérésébe bevont mutatók mennyisége, típusa és súlya az adott szinten értelmezhető és elérhető adatok függvényében határozható meg (Varga, 2021).

A társadalmi innováció mérésére a szakirodalmi előzmények, valamint a Miskolci Egyetem társadalmi innovációs kutatásai alapján (Benedek et al., 2015) összeállítottunk egy indikátorrendszert.

Az indikátorrendszer 3 részből áll: input-, output- és hatásindikátorok. Vizsgálatunkban mindhárom csoportba 8-8 mutató került. A mutatókat 2020-ra állítottuk össze Magyarország településeire (összesen 3155 település). Kivételt képeznek a népszámlálásból származó mutatók (2011). A mutatószámrendszer összeállításánál tekintetbe kellett venni, hogy a mutatók nem egy irányba mutatnak (pl. a munkanélküliségi aránynál a kisebb érték jelenti a pozitívumot, míg az egy lakosra jutó kifizetett pályázati összeg esetén minél magasabb az érték, annál pozitívabb a helyzet a társadalmi innováció vonatkozásában). Az olyan mutatók esetében, ahol az alacsony értékek jelentik a kedvező helyzetet,

a mutatók reciprokát számítottuk. Minden indikátorcsoportban normalizáltuk a mutatókat annak érdekében, hogy az eltérő skálájú adataink egymással összemérhetőek legyenek. Minden egyes mutatócsoportban a normalizált adatok átlagát számoltuk ki. A számítások során súlyozást nem végeztünk.

Az eredményül kapott változó a társadalmi innováció alapját képező potenciál, vagyis lehetőség mértékét igyekszik számszerűsíteni. Ez viszont már nem jelenti azt, hogy a potenciál realizálódik is valós projekteken a gyakorlatban, amelyek hozzájárulhatnak a társadalmi jólét növekedéséhez. Lokálisan a társadalmi innováció megvalósulása igen sok helyi összetevőn múlhat, melyek mindenképpen túlmutatnak jelen tanulmány keretein.

Az inputindikátorok közé az alábbi mutatószámok kerültek:

1. Civil szervezetek száma 10 000 lakosra
2. Működő vállalkozások száma 1 000 lakosra
3. Nonprofit vállalkozások száma 1 000 lakosra
4. A gyermeknépesség aránya a lakónépességből
5. Száz gyermekkorúra jutó időskorú
6. Eltartottsági ráta [a gyermek (0–14 éves) és az idős népesség (65–X éves) a 15–64 éves népesség százalékában]
7. Aktivitási ráta (adófizetők/népesség*100)
8. Átlagos elvégzett osztályszám, 2011

Az outputindikátorok közé az alábbi mutatószámok kerültek:

1. Egy főre jutó kifizetett pályázati támogatási összeg
2. Közfoglalkoztatottak aránya a 15–64 éves népességhez viszonyítva
3. Kulturális rendezvényeken részt vevők száma ezer főre (fő)
4. Hátrányos helyzetű tanulók aránya
5. Szociális étkeztetésben részesülők száma 1000 lakosra
6. Házi segítségnyújtásban részesülők száma 1000 lakosra
7. Munkanélküliségi arány
8. Egy háziiorvosra és házi gyermekorvosra jutó betegforgalom

A hatásindikátorok közé az alábbi mutatószámok kerültek:

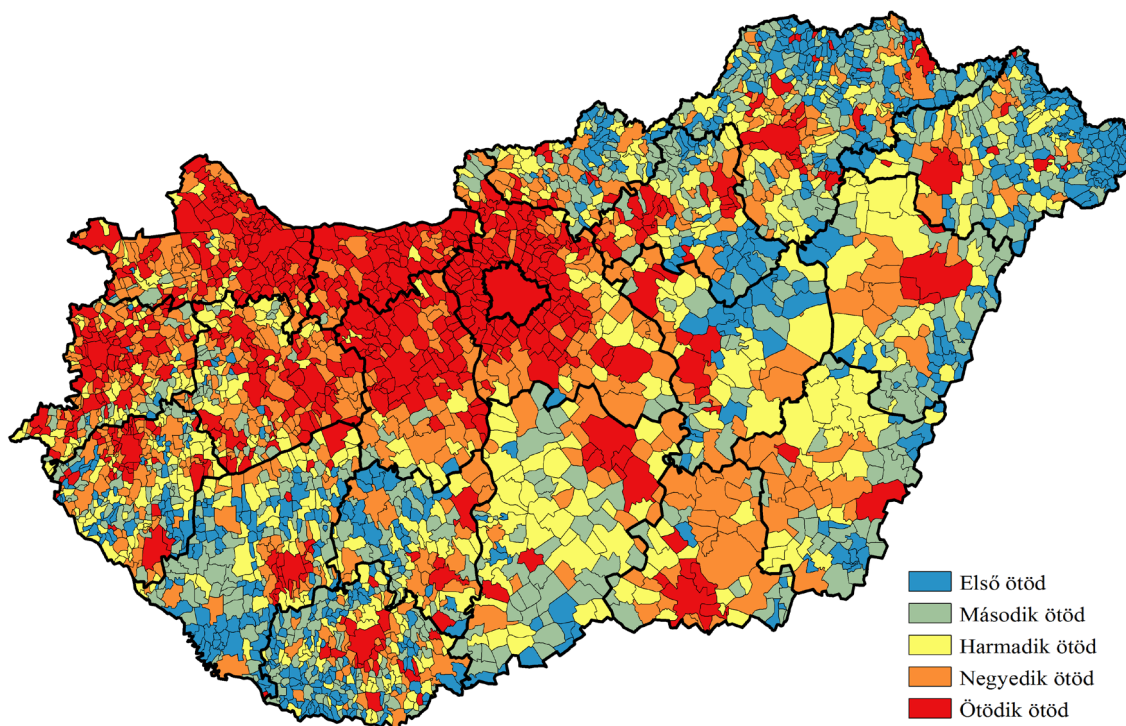
1. Egy lakosra jutó jövedelem (ezer Ft)
2. A 7 éves és idősebb népességből az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya (az iskolát el nem végzettekkel együtt)
3. Egyszemélyes háztartások aránya
4. Három és több gyerekkel rendelkező családok aránya
5. Regisztrált bűncselekmények száma 1000 lakosra
6. Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek száma 1000 lakosra
7. A 0–1 millió forint jövedelemsávban kereső adózók aránya
8. Rendszeresen tisztított közterület aránya

EREDMÉNYEK

A társadalmi innovációs potenciál

A három indikátorcsoport átlagából számítottuk ki a társadalmi innovációt mérő komplex mutatót (1. ábra). A társadalmi innovációs potenciál komplex mutató nagyságát a települések döntő részében a hatásindikátorok befolyásolták a legnagyobb mértékben.

1. ábra: Magyarország településeinek társadalmi innovációt mérő komplex mutatója
 Figure 1. A complex indicator measuring the social innovation of Hungarian settlements

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)
 Source: own editing (based on KSH data)

A társadalmi innovációs potenciál térbeli képe tekintetében elmondható, hogy a főváros (Budapest), a budapesti agglomeráció és a Dunántúl északi része van a legkedvezőbb pozícióban (ötödik ötöd), amelyhez döntően a vármegyei jogú városok és vonzáskörzetük csatlakoznak. A kedvezőtlen helyzetű települések Északkelet- és Délnyugat-Magyarország határmenti, periférikus térségeiben, valamint a Heves és Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy-Tolna, és a Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye határai közelében elhelyezkedő települések között láthatjuk (első ötöd). Az eredményekből visszaköszönnek a hazai területi különbségek legfontosabb dimenziói: kelet-nyugat lejtő, főváros-vidék kettőség, fontosabb fejlődési tengelyek a hazai autópályák mentén és végül a járásokon belüli alsóbb szintű területi különbségek.

Az elvégzett számítások után arra törekedtünk, hogy Magyarország 19 vármegyéje, valamint a főváros szintjén összehasonlítható adatokkal rendelkezünk a társadalmi innovációs potenciál,

illetve annak összetevői tekintetében. Ehhez a települési szintű adatokat súlyoztuk a 2020-as év végi népességgel (1. táblázat). Eredményeink alapján a főváros és hat vármegye jellemezhető az átlagosnál magasabb társadalmi innovációs potenciállal. A fővároson kívül csak Fejér, Győr-Moson-Sopron és Pest vármegye olyan, ahol mind a társadalmi innovációs potenciál, mind annak összetevői az országos átlagnál magasabb értékkel rendelkeznek. A legkedvezőtlenebb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg, Nógrád és Békés vármegyék vannak. Mindhárom esetben a kedvezőtlen helyzetet elsősorban az outputindikátorok okozzák.

Mutatónk, mint azt korábban hangsúlyoztuk, elsősorban a társadalmi innovációra való képesség, potenciál mértékét igyekszik számszerűsíteni. Ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a lehetőséget adott területi egységben ilyen mértékben valóra is váltják. Ha például a vármegyék egy lakosra jutó GDP-jével vetjük össze (lásd a Stadat adatbázis a KSH honlapján), és az országos átlag százalékában mért adatokat figyeljük elmondható, hogy a társadalmi innovációs potenciál a valós gazdasági tevékenységhez mérten Budapest esetében alul, míg a vidéki vármegyék tekintetében felülbecsül a valós gazdasági tevékenységhez képest.

1. táblázat: Társadalmi innovációs potenciál és összetevőinek súlyozott átlaga vármegyei szinten
Table 1. Social innovation potential and the weighted average of its components at county level

Vármegyék	Input-	Output-	Hatás-	Társadalmi innovációs potenciál
	indikátorok			
Budapest	110	136	123	119
Baranya	98	63	95	93
Bács-Kiskun	95	72	88	89
Békés	95	49	87	87
Borsod-Abaúj-Zemplén	96	47	91	89
Csongrád-Csanád	99	85	91	94
Fejér	100	136	102	104
Győr-Moson-Sopron	100	143	103	105
Hajdú-Bihar	98	58	89	90
Heves	96	57	94	92
Komárom-Esztergom	100	99	115	107
Nógrád	93	51	87	86
Pest	102	178	102	108
Somogy	94	73	86	88
Szabolcs-Szatmár-Bereg	94	40	85	85
Jász-Nagykun-Szolnok	95	60	89	89
Tolna	94	75	90	90
Vas	99	101	103	101
Veszprém	100	89	104	101
Zala	97	73	96	95
Átlag	100	100	100	100

Forrás: saját számítás (KSH adatok alapján)

Source: own calculation (based on KSH data)

A területi versenyképesség vizsgálata a társadalmi innovációs potenciállal összefüggésben

A társadalmi innovációs potenciál versenyképességhez való hozzájárulásának számszerűsítése releváns kihívás, amely vizsgálatot jelen kutatás keretei között a magyarországi települések vonatkozásában végzünk el. A versenyképesség fogalma országokra, régiókra is alkalmazható (Porter-Ketels, 2003, Neary, 2006, Balaton-Varga, 2017, Brancati et al., 2021). A versenyképesség fogalmának egyre növekvő figyelmet szentel az Európai Unió is (EC, 1993, 1994, 2001, 2014), fő célkitűzései között szerepel a kontinens globális versenyképességének növelése, „az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés” (EC, 2014, p. 7). A területi versenyképesség javítására szolgáló Leader-program a területi versenyképesség dimenziói között kiemelt figyelmet fordít a társadalmi versenyképesség dimenziójának. A társadalmi versenyképesség a helyi szereplők azon képessége, amely által képessé válnak az együttműködésre (Leader, 2001). A versenyképességi vizsgálatok egyik kiemelten hangsúlyos célja az életszínvonal növelési lehetőségeinek azonosítása. A versenyképesség szoros összefüggést mutat az innovációval mind szervezeti, regionális, nemzeti és globális szinten, az újításoknak kulcsszerepük van a versenyképesség növelésében. A gazdasági és természettudományi innovációk jelenléte megfigyelhető az ún. magterületeken, a perifériák lemaradása azonban felzárkózást segítő intézkedéseket indukál. Új és időszerű megoldásokra van szükség a kisebb közösségek (települések, régiók) számára, ehhez nyújt eszközt és modellt a társadalmi innováció. A társadalmi innováció olyan társadalmi szükségleteket próbál kielégíteni, amelyeket a piac nem képes, ezáltal akár a perifériák felzárkózásában is alternatív megoldást jelenthet (Kocziszky et al., 2015; Benedek et al., 2015).

Eredményeink alapján megállapítható, hogy a társadalmi innovációs potenciál tekintetében Budapest, a budapesti agglomeráció és a Dunántúl északi része van a legkedvezőbb helyzetben. E térségen kívül komplex versenyképességet már csak foltszerűen figyelhetünk meg, például Paks, Algyő, Kozármisleny és Debréte esetében.

Szeged kivételével a regionális központok a versenyelőny valamely típusával jellemezhetők. Szeged esetében a hatásindikátorok okozták a versenyhátrányt. A vármegyeszékhelyek jelentős része a versenyelőny valamely típusával jellemezhető, például: Nyíregyháza, Eger, Szombathely, Zalaegerszeg. Ezzel szemben versenyhátrányosak többek között: Békéscsaba, Kaposvár, Kecskemét, Salgótarján.

609 település jellemezhető a versenyképesség valamely típusával, mely a települések 19%-át teszi ki. Ennek ellenére e településeken él a népesség és az adózók több mint 60%-a, illetve e településen állítják elő a személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem közel 70%-át. A legkedvezőtlenebb helyzetű, komplex versenyhátrányos települések száma 1864, mely a településállomány 59%-a. Ezen a településeken él hazánk népességének és az adófizetők 27%-a, de a jövedelmekből részesedése csupán 20%-os!

A települések gazdasági helyzetének vizsgálata tekintetében meg kell állapítanunk, hogy a legjelentősebb különbség a termelékenységben látható, vagyis az egy adózóra jutó jövedelemben. Itt teljes egészében visszaköszön a versenyképességi csoportosítás, hiszen minél kedvezőbb egy-egy település versenyképességi helyzete, annál magasabb a termelékenysége. Lényegében az ennek megfelelő képet láthatjuk az egy lakosra jutó jövedelem vonatkozásában is.

2. táblázat: Települések jellemzői a társadalmi innovációs potenciál területi versenyképességi kategóriái tükrében I., 2020, százalék

Table 2. Characteristics of settlements in the light of the competitiveness categories of social innovation potential I, 2020, percent

Kategóriák	Települések	Népesség	Adózó	Jövedelem
Komplex versenyelőny	5,2	35,9	35,2	43,0
Többszörös versenyelőny	9,3	20,8	21,1	21,8
Egyszeres versenyelőny	4,8	3,8	3,8	3,6
Egyszeres versenyhátrány	2,3	1,1	1,1	1,0
Többszörös versenyhátrány	19,3	11,3	11,5	10,0
Komplex versenyhátrány	59,1	27,2	27,2	20,4
Ország összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás (KSH adatok alapján)

Source: own calculation (based on KSH data)

3. táblázat: Települések jellemzői a társadalmi innovációs potenciál területi versenyképességi kategóriái tükrében II, 2020, százalék

Table 3. Characteristics of settlements in the light of the competitiveness categories of social innovation potential II, 2020, percent

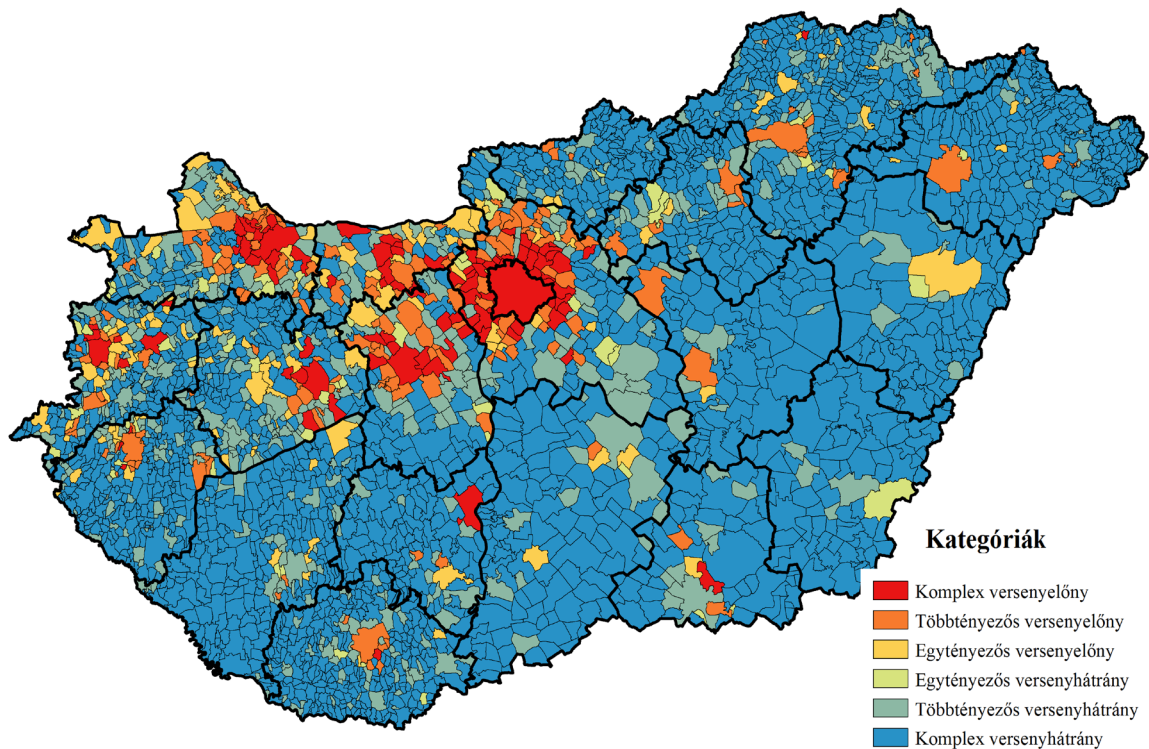
Kategóriák	Termelékenység	Egy lakosra jutó jövedelem
Komplex versenyelőny	122,0	119,8
Többszörös versenyelőny	102,9	104,7
Egyszeres versenyelőny	94,0	94,7
Egyszeres versenyhátrány	91,6	96,1
Többszörös versenyhátrány	86,9	88,6
Komplex versenyhátrány	75,0	74,8
Ország összesen	100,0	100,0

Forrás: saját számítás (KSH adatok alapján)

Source: own calculation (based on KSH data)

Vizsgálati időszakunkban a területi egyenlőtlenségekért döntő részben a komplex versenyelőnyös kategória települései feleltek. A területi egyenlőtlenségek folyamatos csökkenését csak kismértékben tudta késleltetni a 2008 után hazánkba begyűrűző gazdasági világválság, illetve a COVID-19 járvány következtében kialakult recesszió. A komplex versenyelőnyös kategóriába tartozó települések felelnek a területi egyenlőtlenségek 43%-áért 2020-ban, mely 2001-hez képest stagnálást jelent. Ezzel szemben a komplex versenyhátrányos települések az egyenlőtlenségek 38%-át okozzák 2020-ban, mely 1 százalékpontos növekedés 2001-hez viszonyítva. Amennyiben a versenyelőnyös kategóriákat együttesen nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy együttesen a területi különbségek mintegy 54%-áért felelnek a teljes időszakban (2–3. ábra).

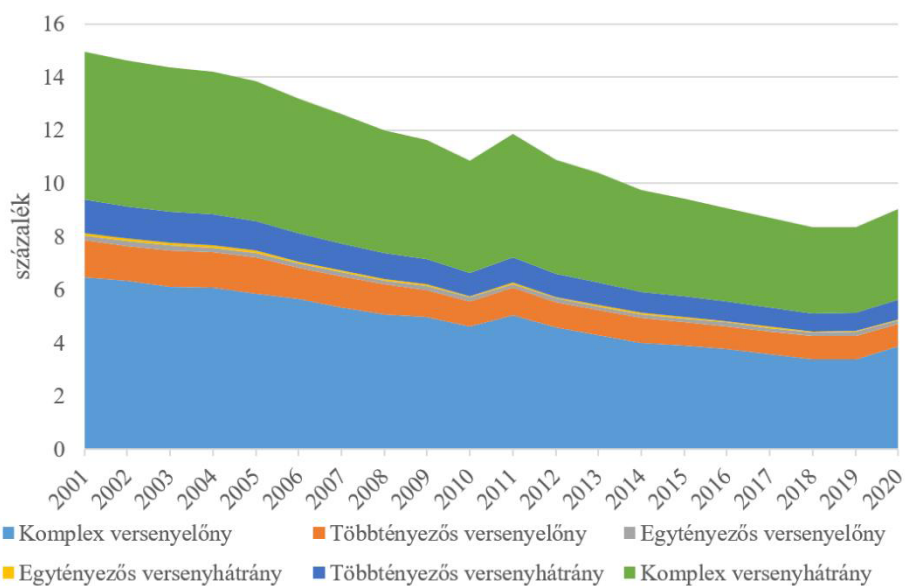
2. ábra: Települések versenyképessége a társadalmi innovációs potenciál szempontjából
 Figure 2. Competitiveness of settlements in terms of social innovation potential

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)
 Source: own editing (based on KSH data)

3. ábra: Területi egyenlőtlenségek alakulása a társadalmi innovációs potenciál területi versenyképességi kategóriái szerint, 2001–2020

Figure 3. Evolution of territorial inequalities according to the competitiveness categories of social innovation potential, 2001–2020

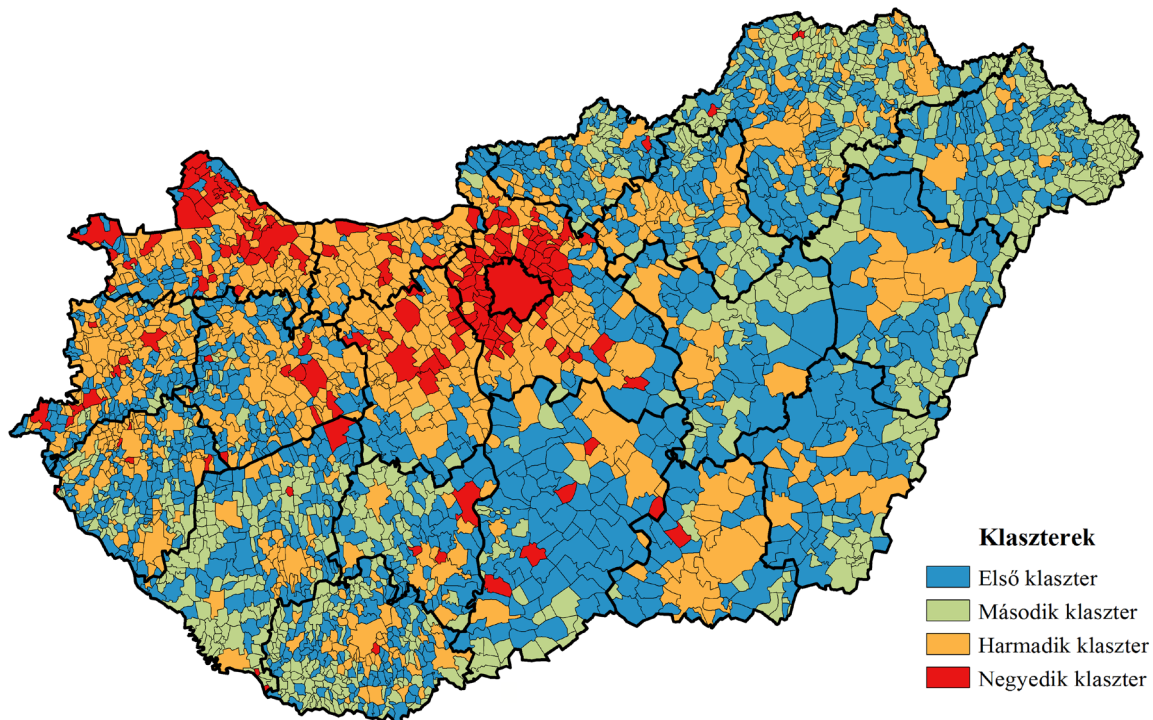
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)
 Source: own editing (based on KSH data)

A települések térbeli csoportjai a társadalmi innovációs potenciál alapján

Munkánk során a településeket kívántuk csoportosítani a társadalmi innovációs potenciál és annak összetevői alapján. Megkíséreltük a településeket csoportosítani annak érdekében, hogy meghatározzuk a térbeli mintázatot a társadalmi innovációs potenciál vonatkozásában. A K-közép klaszterezés eredménye a 4. ábrán látható.

4. ábra: A társadalmi innovációs potenciál és összetevőinek KMeans klaszterei
Figure 4. KMeans clusters of social innovation potential and its components

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)
Source: own editing (based on KSH data)

Vizsgálatunk eredményeül kapott *első csoportba* 1237 település tartozik, melyek az ország egész területén elszórva találhatóak. Jellemző rájuk, hogy a társadalmi innovációs potenciál minden összetevőjében rosszabb helyzetűek az átlagosnál. A legnagyobb elmaradás az outputmutatók tekintetében látható.

A *második csoportban* 886 települést láthatunk. E csoport települései vannak a legrosszabb helyzetben a társadalmi innovációs potenciál, illetve annak összetevői tekintetében. Annyiban hasonlítanak az ide sorolt települések az előző csoporthoz, hogy itt is az outputindikátoroknál a legnagyobb elmaradást az átlagtól. Elhelyezkedésüket tekintve az országhatár menti külső, valamint a vármegye-határok menti belső perifériák szerepe nagy.

A *harmadik csoport* 866 településből áll. Társadalmi innovációs potenciál tekintetében kismértékben ugyan elmaradnak az országos átlagtól, de ha az összetevőket nézzük, akkor az inputmutatóknál átlagos, hatásmutatóknál átlag feletti értékek jellemzik őket. Az outputmutatók vonatkozásában itt is

van némi elmaradás, de annak mértéke jóval kisebb az előző két csoport településeihez képest. E települések elsősorban az Észak-Dunántúlon helyezkednek el, illetve a vidéki nagy és középvárosainkat és környezetüket ölelik fel.

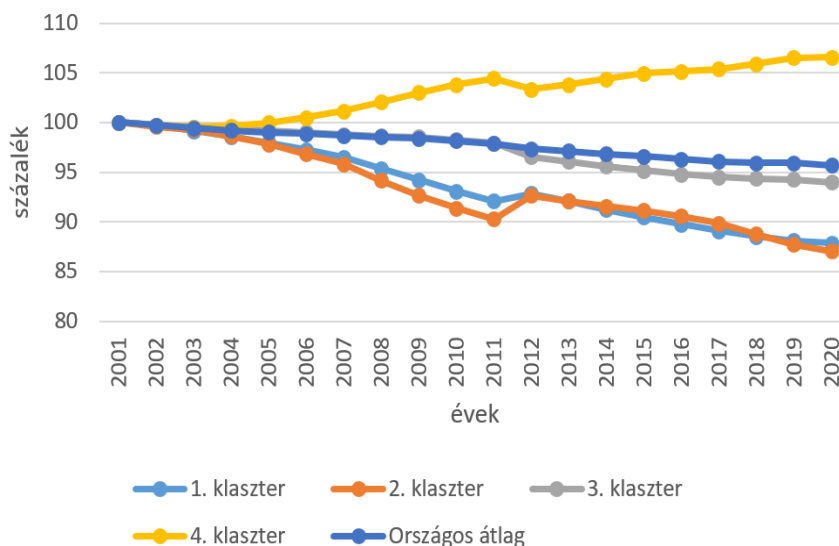
Végül a *negyedik csoportba* 165 települést soroltunk. Az ide tartozó települések társadalmi innovációs potenciálja s azok összetevői is nagyobbak az országos átlagnál. Budapestet, illetve annak agglomerációjába tartozó településeket soroljuk ide elsősorban, de találunk még ide tartozó településeket Győr-Moson-Sopron, Fejér és Veszprém vármegyékben is.

A települések térbeli csoportjainak jellemzői

A következőkben az általunk alkotott klaszterek néhány fontosabb jellemzőit igyekeztünk megvizsgálni. Először a csoportok népességét elemeztük (5. ábra). Jelen tanulmány keretei között a jellemzők bemutatásával célunk az, hogy rámutassunk: a társadalmi innovációs potenciál alapján kialakított klaszterek társadalmi-gazdasági jellemzőik alapján valóban elkülönülnek egymástól. Így fontosnak tartjuk, hogy – mint az a későbbiekben láthatóvá válik – eltérő megközelítések, eltérő szakpolitikák segítségével kell közelíteni hozzájuk. Jelen tanulmány keretei között mélyebb elemzésre, ok-okozatok feltárására nem volt lehetőségünk.

5. ábra: A klaszterek népessége 2001–2020 (2001=100)

Figure 5. Population of clusters 2001–2020 (2001=100)

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

Source: own editing (based on KSH data)

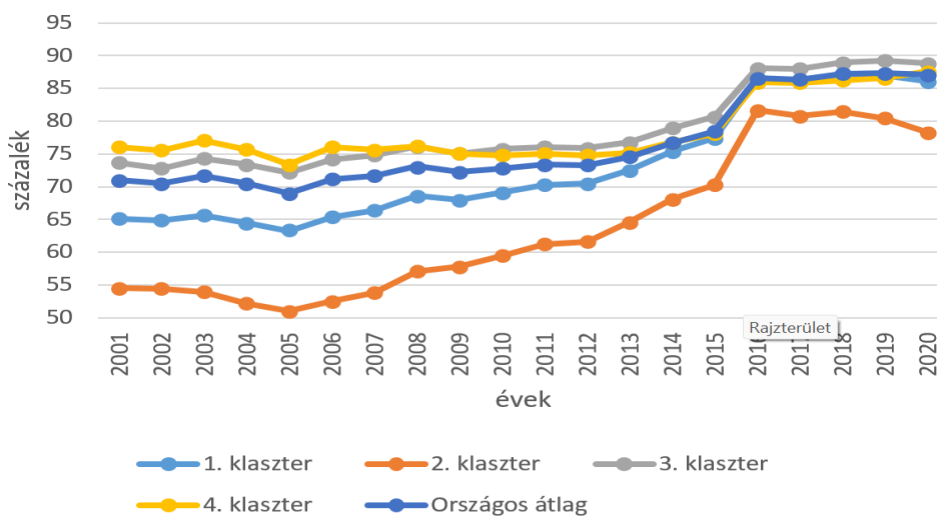
2020-ban a 3. klaszter településein lakott hazánk népességének 39%-a. Ez a 2001-hez képest 1 százalékpontos visszaesést jelent. Az ezután legnépesebb a 4. klaszter, itt él az ország 33%-a. 2001-hez viszonyítva itt 4 százalékpontos növekedést láthatunk. Más klaszterek vonatkozásában ilyen nem történt. 2020-ban az 1. klaszterben élt a népesség 21, míg a 2.-ban a 7%-a. Az országos részesedésben 2001-hez viszonyítva a visszaesés 2, illetve 1 százalékpont.

2001-hez viszonyítva csak a 4. klaszternél láthatunk növekvő népességet, míg a többinél a demográfiai erózió általános trendje figyelhető meg. Javuló tendenciát csak 2011-ről 2012-re figyelhetünk meg az 1. és a 2. klaszter tekintetében, viszont ezután folytatódottak a kedvezőtlen tendenciák.

A klaszterek összevetése tekintetében nagyon fontosnak tartjuk a foglalkoztatási viszonyok elemzését. E tekintetben nehéz helyzetben vagyunk, hiszen települési szintű foglalkoztatási adatokat csak a népszámlálásból nyerhetünk. Így egy becslést végeztünk, melyben az adózókat vizsgáltuk meg a munkavállalási korú népesség százalékában. Ezzel egy összehasonlítható, becsült foglalkoztatási arányt nyertünk (6. ábra).

2020-ban a legmagasabb becsült foglalkoztatási arányt a 3. klaszter esetén láthatjuk, 88,8%-ot. Ettől az értéktől csak kismértékben marad el a 4. (87,6%), illetve az 1. klaszter (86,1%). A társadalmi innovációs potenciál tekintetében legrosszabb helyzetű 2. klaszter esetében a becsült foglalkoztatási arány 78,3%-os volt 2020-ban. Az egyes klasztereket 2001 és 2016 között lényegében általános foglalkoztatási növekmény jellemzi. Ezután viszont a lényegében összetartó tendencia némileg megtörik azzal, hogy a 2. klaszter foglalkoztatása negatív tendenciát mutat, míg a többi klaszter helyzete inkább javult vagy stagnált.

6. ábra: Becsült foglalkoztatási arány 2001–2020
 Figure 6. Estimated employment rate 2001–2020

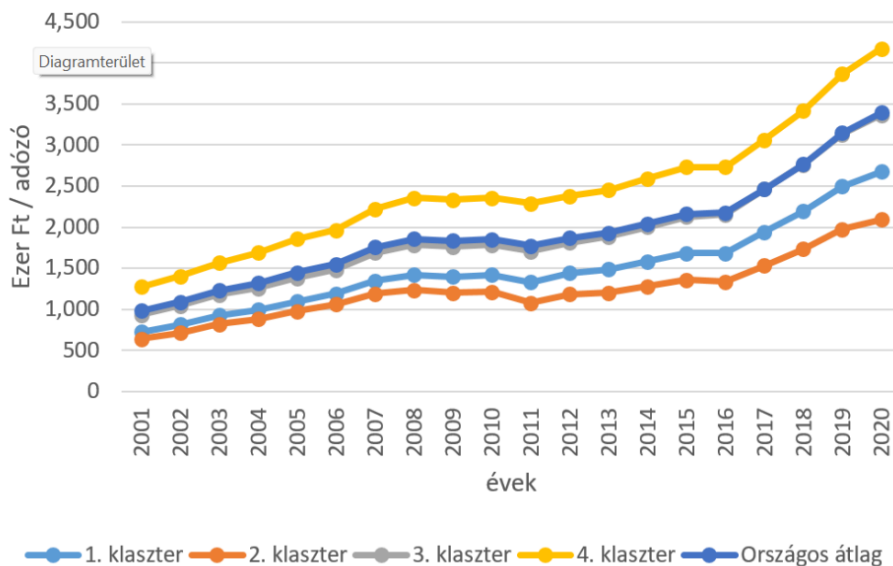
Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)
 Source: own editing (based on KSH data)

A klaszterek termelékenységét az egy adózóra jutó adóköteles jövedelmek vizsgálatával végeztük el (7. ábra). A társadalmi innovációs potenciál szerepe ebben az összefüggésben a leginkább megfigyelhető. A legkedvezőbb helyzetet itt is a 4. klaszter településeinél figyelhetjük meg, melyet a 3., 1., majd a 2. klaszter követ. A vizsgálati időszak folyamán az 1. és a 3. klaszter termelékenysége javult az országos átlaghoz viszonyítva, míg a 4. és a 2. klaszteré visszaesett. 2020-ban az 1. klaszter termelékenysége az országos 79%-át érte el, szemben a 2001-es 75%-al. A 3. klaszternél 2020-ban 99% volt a megfelelő érték, szemben a 2001-es 95%-kal.

A visszaesés a 4. klaszter tekintetében azt jelenti, hogy 2020-ban „csak” az országos termelékenység 123%-án állt szemben a 2001-es 129%-kal. A 2. klaszter esetében viszont a 2020-as 62% kismértékű leszakadást mutat a 2001-es 66%-hoz viszonyítva.

7. ábra: Termelékenység, 2001–2020

Figure 7. Productivity, 2001–2020

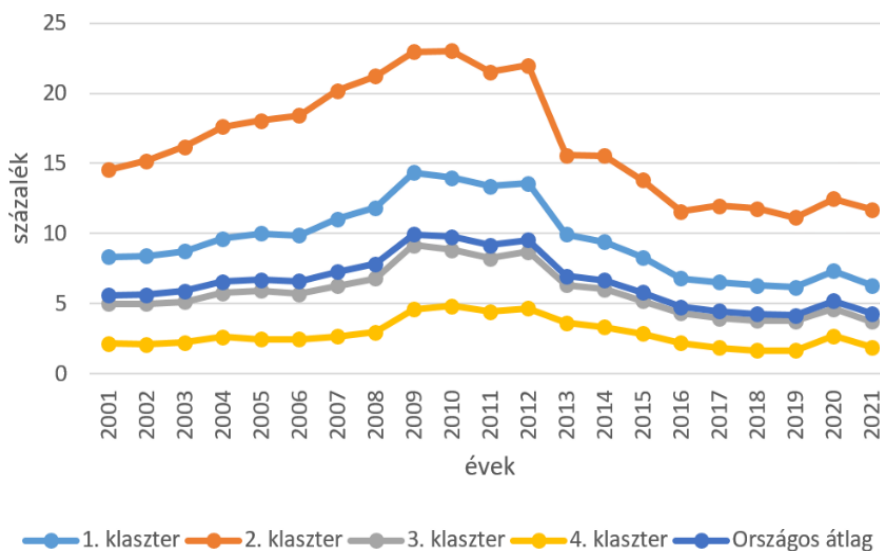

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

Source: own editing (based on KSH data)

8. ábra: Munkanélküliségi arány, 2001–2020

Figure 8. Unemployment rate, 2001–2020

Forrás: saját szerkesztés (KSH adatok alapján)

Source: own editing (based on KSH data)

Végül a klaszterek vizsgálatánál a munkanélküliségi arányt vettük górcső alá. Ebben a vonatkozásban is egyértelműen visszatükröződik a társadalmi innovációs potenciálban látható jelentős különbség,

hiszen a viszonylag jó helyzetű klaszterekben alacsony a munkanélküliség, míg a kedvezőtlenekben magasabb. A gazdasági válságok (2008-as, illetve COVID-19) szerepe egyértelműen megfigyelhető valamennyi klaszternél, de a klaszterek között pozícióváltás nem történt az elmúlt időszakban.

KÖVETKEZTETÉSEK

A társadalmi innovációs potenciál és a területi versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata esetében kiemelt figyelmet fordítottunk a társadalmi innováció versenyképességhez való hozzájárulásának számszerűsítésére a magyarországi települések vonatkozásában. A hosszú távú versenyképességet fokozza a technológiai fejlődés, a tanulási képesség és az innovációs képesség (Bernard et al., 2007; Hortoványi & Balaton, 2016). Birchenhall (1995) az innovációt technikai haladásként értelmezi, és társadalmi szintű tanulási folyamattal azonosítja. Az innováció önmagában nem cél, hanem a versenyképességhez és értékteremtéshez vezető út (Durand et al., 2004).

Ha a versenyképesség összetevőit – korábbi munkáinkban már bemutatott módon (Varga et al., 2020; Tóth & Varga, 2022) – a társadalmi innovációs potenciál tükrében elemezzük, akkor a mögöttes okok is azonosíthatóvá válnak. Az általunk alkotott klaszterek népségének alakulása tekintetében 2001–2020 között a legkedvezőbb helyzetű települések csoportjának kivételével a demográfiai erózió általános trendje figyelhető meg. Számításaink alapján – a legutóbbi népszámlálási adatok (2011) alapján becslve – az egyes klasztereket 2001 és 2016 között lényegében általános foglalkoztatási növekmény jellemzi, ezután azonban a lényegében összetartó tendencia némileg megtörik azzal, hogy a legkedvezőtlenebb társadalmi innovációs potenciállal rendelkező 2. klaszter foglalkoztatása negatív tendenciát mutat, míg a többi klaszter helyzete inkább javult vagy stagnált. A klaszterek termelékenységének meghatározását az egy adózóra jutó adóköteles jövedelmek alapján határoztuk meg. A társadalmi innovációs potenciál szerepe ebben az összefüggésben a leginkább megfigyelhető. A legkedvezőbb helyzetű klaszter esetében a termelékenység közel 25%-kal haladja meg az országos átlagot, míg a legkedvezőtlenebb klaszternél közel 40%-kal marad el ez az érték az országos átlagtól. A munkanélküliségi adatok elemzése alapján kijelenthető, hogy egyértelműen visszatükröződik a társadalmi innovációs potenciálban látható jelentős különbség, hiszen a munkanélküliség a kedvezőtlen helyzetű klaszterekben magasabb.

Kutatásunk alapján a társadalmi innovációs potenciál bázisán képzett településcsoportok esetében 4 klaszter azonosítható. A települések társadalmi innovációs potenciálja és jelenlegi fejlettségi helyzetük együtt mozog, ugyanakkor a társadalmi innováció – a lassan változó területi folyamatokhoz igazodva – pozitív elmozdulási lehetőséget teremthet középtávon. A társadalmi innovációs potenciálba való befektetés alapvetően befolyásolja a versenyképességet.

A kutatás keretein belül a településszintű társadalmi innovációs potenciál és a versenyképesség közti kapcsolat mérési kihívásait vizsgáltuk. A kutatás korlátjának számít az általánosíthatóság szempontjából, hogy vizsgálataink a magyarországi településekre fókuszáltak, ahol a társadalmi innovációt mint új eszközt, modellt azonosítottuk, ami megoldásokat kínál a társadalmi kihívásokra, problémákra. A településszintű komplex mutató meghatározása új kutatási irányokat is kijelölt szá-

munkra. Egyrészt további vizsgálatot követel meg az egyes mérési szintek (település, régió, ország) közti kapcsolat általános meghatározása, mérési módszereik összekapcsolása. Másrészt további vizsgálatot igényel a társadalmi innovációs törekvések generálásának támogatása. A fenti kutatási irányok további vizsgálata fontos összefüggések feltárását eredményezheti, amely kiegészítheti a jelen tanulmány keretei között végzett vizsgálatokat.

Tanulmányunkban bemutattuk a társadalmi innovációs potenciál számszerűsítésére alkalmas indikátorrendszerünket, illetve annak térbeli képét. Meghatároztuk a társadalmi innovációs potenciál vármegyei átlagait, és felhívtuk a figyelmet arra, hogy a kedvezőtlen helyzetért elsősorban az outputindikátorok a felelősek. Rámutattunk arra, hogy igen szoros a kapcsolat a települések versenyképessége és a társadalmi innovációs potenciál között. Megállapítottuk, hogy a területi egyenlőtlenségekért döntő részben a komplex versenyelőnyös települések feleltek az elmúlt időszakban, tehát fontos, hogy a területi különbségek csökkentése érdekében – a társadalmi innovációk alap gondolata jegyében – a kedvezőtlenebb helyzetű, rosszabb alapokról induló települések is kapjanak lehetőségeket, hogy a helyi adottságoknak megfelelő, azokra alapozó helyi fejlesztések valósulhassanak meg. Ez a területi különbségek csökkentésének egy fontos eszköze lehet.

Négy csoportba soroltuk a hazai településeket a társadalmi innovációs potenciáljuk alapján. E klaszterek demográfiai, foglalkoztatási és termelékenységi trendjei markánsan elkülönülnek, mely fontos visszajelzés lehet a döntéshozóknak, hogy a hatékony fejlesztés érdekében térben elkülönült, a helyi viszonyokhoz jobban igazodó programokra, projektekre van szükség a hatékony fejlesztéspolitika és kiegyensúlyozott térbeli struktúra érdekében.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balaton, K., & Varga, K. (2017). Social innovation and competitiveness – a literature review of the theoretical work in the field. *REVIEW of Economic Studies and Research Virgil Madgearu*, 10(2), 27–42.
- Basque Innovation Agency. (2013). RESINDEX – Regional Social Innovation Index. A regional index to measure social innovation, Innobasqu. https://sinnergiak.org/wp-content/uploads/2014/06/2014_RESINDEX_eng.pdf
- Benedek, J., Kocziszky, Gy., Veresné Somosi, M., & Balaton, K. (2015). Regionális társadalmi innováció generálása szakértői rendszer segítségével. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 12(2), 4–22.
- Bernard, A. B., Redding, S. J., & Schott, P. K. (2007). Comparative advantage and heterogeneous firms. *Review of Economic Studies*, 74(1), 31–66.
- Birchenhall, C. (1995). Modular Technical Change and Genetic Algorithms. *Computational Economics*, 8, 233–253.

- Brancati, E., Brancati, R., Guarascio, D., & Zanfei, A. (2021). Innovation drivers of external competitiveness in the great recession. *Small Business Economics*, 58(3), 1497–1516. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00453-0>
- Bund, E., Hubrich, D-K., Schmitz, B., Mildenerger, G., & Krlev, G. (2013). *Blueprint of Social Innovation Metrics – Contributions to an Understanding of the Opportunities and Challenges of Social Innovation Measurement, A deliverable of the project: “The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe” (TEPSIE)*. European Commission – 7th Framework Programme, European Commission, DG Research.
- Cajaiba-Santana, G. (2014). Social innovation: Moving the field forward. A conceptual framework. *Technological Forecasting and Social Change*, 82, 42–51.
- Carvache-Franco, O., Candela, G. G., & Barreno, E. Z. (2018). The Key Factors in Social Innovation Projects, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 9(5), 107–116.
- Castro Spila, J., Luna, A., & Unceta, A. (2016). Social Innovation Regime – An Exploratory Framework to measure Social Innovation. *SIMPACT Working Paper*, 2016(1), 1–22.
- CRISES - Centre de Recherche sur les Innovations Sociales. (2012). <https://crises.uqam.ca/>
- Dawson, P. M., & Daniel, L. (2010). Understanding social innovation: a provisional framework. *International Journal of Technology Management*, 51(1), 9–12.
- Döringer, S. (2017). Is Social Innovation a Key to ”De-Peripheralization”? Dealing with Challenges of Peripheralization on a Local Level. <http://epub.oeaw.ac.at/0xc1aa5576%200x0039109b.pdf>
- Durand, T., Granstand, O., Herstatt, C., Nagel, A., Probert, D., Tomlin, B., & Tschirky, H. (2004). *Bringing Technology and Innovation into the Boardroom. Strategy, Innovation and Competences for Business Value*. European Institute for Technology and Innovation Management. Palgrave Macmillan.
- EC. (1993). *White Paper on Growth, Competitiveness, and Employment: The Challenges and Ways forward into the 21st Century*. European Commission.
- EC. (1994). *Competitiveness and Cohesion: Trends in the Regions. Fifth Periodic Report on Social and Economic Situation and Development of the Regions in the Community*. European Commission.
- EC. (2001). *European Competitiveness Report 2001*. European Commission.
- EC. (2005). *Towards a European research area: science, technology, and innovation key figures 2005*. Office for Official Publication of the European Communities.
- EC. (2008). *European Competitiveness Report 2008*. European Commission.
- EC. (2013). *Guide to Social Innovation, Regional and Urban Policy*. https://ec.europa.eu/eip/ageing/library/guide-social-innovation_en
- EC. (2014). *Framework for state aid for research and development and innovation*. https://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/rdi_framework_en.pdf
- Hochgerner, J. (2011). The Analysis of Social Innovation as Social Practice. *Bridges, Transatlantic Science and Technology Quarterly*, 30, 1–12.

- Hortoványi, L., & Balaton K. (2016). A versenyképesség és az innováció vállalati szintű vizsgálata. *Vezetéstudomány*, 17(12), 38–45.
- Kincses, Á. (2015). *A nemzetközi migráció Magyarországon és a Kárpát-medence magyar migrációs hálózatai a 21. század elején*. Központi Statisztikai Hivatal.
- Kleverbeck, M., Krlev, G., Mildenberger, G., Strambach, S., Thurmann, J-F., Terstriep, J., & Wloka, L. (2019). Indicators for Measuring Social Innovation. In J. Howaldt et al. (Eds.), *Atlas of Social Innovation – 2nd Volume: A World of New Practices* (pp. 98–101). Oekom Verlag GmbH.
- Kocziszky Gy., Veresné Somosi, M., & Balaton, K. (2015). Társadalmi innováció mérésének sajátosságai. In K. Lipták (szerk.), „*Mérleg és Kihívások*” IX. Nemzetközi Tudományos Konferencia (pp. 288–301). Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Krlev, G., Bund, E., & Mildenberger, G. (2014). Measuring What Matters – Indicators of Social Innovativeness on the National Level. *Information Systems Management*, 31(3), 200–224.
- Leader. (2001). *Global Competitiveness of Rural Areas, “Rural Innovation”*. Leader European Observatory.
- Lengyel, I. (2006). A regionális versenyképesség értelmezése és piramismodellje. *Területi Statisztika*, 46(2), 131–147.
- Lengyel, I. (2010). *Regionális gazdaságfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák*. Akadémiai Kiadó.
- Major, K., & Nemes-Nagy, J. (1999). Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években. *Statisztikai Szemle*, 77(6), 397–421.
- Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., & Hamdouch, A. (2013). *The International Handbook on Social Innovation*. Edward Elgar Publishing Limited.
- Mulgan, G. (2010). Measuring Social Value, Eurodiaconia, https://eurodiaconia.org/wordpress/wp-content/uploads/2015/09/Briefing_-_Measuring_Social_Value.pdf
- Nagy, Z., & Tóth, G. (2019). A társadalmi innovációs potenciál mérési lehetőségei Borsod-Abaúj-Zemplén példáján. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 16(2), 97–109.
- Neary, P. J. (2006). Measuring Competitiveness. *The Economic and Social Review*, 37(2), 197–213.
- Nemes-Nagy, J. (2006). A területi versenyképesség elemzési módszerei, In Gy. Horváth (szerk.), *Régiók és települések versenyképessége* (pp. 69–83). MTA Regionális Kutatások Központja.
- Neumeier, S. (2012). Why do social innovations in rural development matter and should they be considered more seriously in rural development research? Proposal for a stronger focus on social innovations in rural development research, *Sociologia Ruralis*, 52(1), 48–69.
- Neumeier, S. (2017). Social innovation in rural development: identifying the key factors of success, *The Geographical Journal*, 183(1), 34–46.
- OECD. (1963). *The Measurement of Scientific and Technical Activities (Frascati Manual)*.
- Peyton Young, H. (2011). The dynamics of social innovation, *PNAS*, 108(Supplement 4) 21285–21291.

- Pol, E., & Ville, S. (2009). Social innovation: Buzz word or enduring term? *The Journal of Socio-Economics*, 38, 878–885.
- Porter, M. E., & Ketels, Ch. H. M. (2003). UK Competitiveness: moving to the next stage. *DTI Economics Paper*, 3. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=15397>
- Rédei, M. (2007). Az innováció európai térbeli képe. *Modern Geográfia*, 2(4), 54–83.
- Schmitz, B., Krlev, G., Mildenerger, G., Bund, E., & Hubrich, D. (2013). *Paving the Way to Measurement – A Blueprint for Social Innovation Metrics. A short guide to the research for policy makers. A deliverable of the project: “The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe”* (TEPSIE), European Commission – 7th Framework Programme.
- Szalai, Á., & Fabula, Sz. (2021). Az okos vidékfejlesztés lehetőségei és korlátai Magyarországon. *Modern Geográfia*, 16(1), 59–79. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.01.04>
- Szendi, D. (2018). A társadalmi innovációs potenciál mérésének lokális szintű lehetőségei. *Erdélyi Társadalom*, 16(1), 31–58.
- Tóth, G., & Varga, K. (2022). A társadalmi innováció és a versenyképesség közti kapcsolat vizsgálata az Abaúji térségben. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19(1), 4–19.
- Varga K. (2021). A lokális szintű társadalmi innovációs folyamat mérési kihívásai. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 18(különszám), 16–34.
- Varga, K., Tóth, G., & Nagy, Z. (2020). Examination of Social Innovation Potential Characteristics in the Example of Borsod-Abaúj-Zemplén County. *Theory Methodology Practice: Club of Economics in Miskolc*, 16(1), 65–76.
- Varga, K., & Tóth, G. (2021). Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései társadalmi innovációs potenciáljának térstatisztikai elemzése. In T. T. Sikos (szerk.), *Társadalmi innováció – társadalmi jólét* (pp. 219–251). Ludovika Egyetemi Kiadó.

*Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licen-
ce-feltételeinek megfelelően felhasználható. (CC BY-NC-ND 4.0)*

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*This open access article may be used under the international license terms of Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)*

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

